

Meningen van veroordeelden over (veranderingen in) het strafrechtelijk onderzoek

Fijnaut, C.J.C.F.; Nijs, A.

Published in:

Panopticon: Tijdschrift voor Strafrecht, Criminologie en Forensisch Welzijnswerk

Publication date:

1982

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Fijnaut, C. J. C. F., & Nijs, A. (1982). Meningen van veroordeelden over (veranderingen in) het strafrechtelijk onderzoek. *Panopticon: Tijdschrift voor Strafrecht, Criminologie en Forensisch Welzijnswerk*, 3(1 / 2), 47 / 141-57 / 153.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Meningen van veroordeelden over (veranderingen in) het strafrechtelijk onderzoek (Deel I)*

C. Fijnaut en A. Nijs**

Tussen vrijheidsberoving en aanhouding

C. FIJNAUT: Laten we bij het begin beginnen, dus bij de aanhouding. Hoe is die in jullie geval verlopen? Hoe ging dat?

P.: Ik ben tweemaal aangehouden en ik kan zeggen dat dat tweemaal gewelddadig is gebeurd. De eerste maal in verband met een vechtpartij, dat was een onmiddellijke aanhouding. De tweede maal was ik bij verstek veroordeeld. Toen ben ik thuis aangehouden. Dat gebeurde ook gewelddadig. Omdat ik niet vrijwillig meeging, pakken ze u, hé. Ineens vecht ge voor uw vrijheid, zal ik zeggen.

C. FIJNAUT: De gewelddadigheid van die eerste aanhouding: kwam die ook voort uit het feit dat U niet vrijwillig mee wilde gaan? Was dat midden in een vechtpartij dat ze U aanhielden?

P.: Ja, in feite wel ja. Er was een vechtpartij aan de gang. De gemeentepolitie kwam er bij. De vechtjassen werden uit elkaar gehaald en toen werden de paspoorten gevraagd. 'Ja, die persoon is gezocht, meekomen hé'. Tja, op dat moment kon ik ook niets anders meer. Ze pakten me vast en sloegen me in elkaar.

C. FIJNAUT: En de tweede keer?

P.: De tweede maal heb ik slagen gegeven, maar ben ik nadien toch maar meegegaan. Ik zag dat het uitzichtloos was.

C. FIJNAUT: Was er naderhand in uw procesverbaal ook sprake van gewelddadigheid van de kant van de politie?

---

* Aan dit gesprek werd deelgenomen door Ph. die wegens moord, 1 jaar in voorarrest zat, daarna veroordeeld werd tot de doodstraf en hiervan 11 jaar uitzat in Leuven-Centraal; door P. die o.a. wegens diefstal 3 maanden in voorarrest doorbracht; door J. die wegens moord 17 maanden in voorarrest zat, en 12,6 maanden van zijn doodstraf uitzat in Leuven-Centraal; door G. die wegens diefstal 4 maanden in voorarrest doorbracht, vervolgens 18 maanden gevangenisstraf uitzat en daarna werd geïnterneerd; door R. die wegens het occasioneel gebruik van drugs 1 dag doorbracht bij de BOB en op het Paleis van Justitie, en later om deze reden werd veroordeeld tot enkele maanden en een geldboete.

** Buitengewoon docent K.U. Leuven resp. aalmoezenier in Leuven-Centraal.

P.: De eerste maal niet, de tweede maal wel, omdat ik toen had geslagen.

J.: Ik ben eigenlijk op een heel eigenaardige manier aangehouden. Ik ben met de BOB en de gemeentepolitie meegegaan als getuige. En toen was men natuurlijk heel vriendelijk. Ik kreeg zelfs een taske koffie, maar dat bleef niet duren natuurlijk. Uiteindelijk bleek dat men iemand anders verdacht. En omdat dat een persoon was waarmee ik erg bevriend was, heb ik uiteindelijk gezegd van: 'Laat die maar gaan, dat is de verkeerde'. Ze wilden die mens opsluiten. Toen ben ik maar gebleven.

C. FIJNAUT: En hoe ging 't bij U?

G.: De rijkswacht is bij mij gekomen maar heeft niets gezegd. Ze hebben mij gewoon meegenomen onder het voorwendsel van: we moeten iets vragen. Toen ben ik ginder gekomen en deed een tijd alsof ik van niets wist ... maar ik wist wel degelijk waarom. Zij zeiden ook niks. Ongeveer een halve dag heb ik op m'n eentje gezeten. Toen hebben ze me geroepen en zijn ze begonnen vragen te stellen rond het feit dat er gebeurd was. Ten lange leste ben ik zo in het nauw gedreven - we waren met twee, maar die tweede persoon had al bekend, en die werd erbij gehaald - dat ik niet meer kon roeren.

C. FIJNAUT: De aanhouding gebeurde bij U thuis?

G.: Die is bij mij thuis gebeurd, ja. In het begin waren ze ook heel vriendelijk, maar later was er wel intimidatie van hun kant.

C. FIJNAUT: Waaruit bestond die intimidatie?

G.: Door te zeggen: als ge niet rap gaat spreken, dan zult ge alles op uw nek krijgen. Verder moest ik mijn pullover uitdoen. Ik moest mijn mouwen oprollen en laten zien of ik geen schrammen had. Ze dreigden ook met te slaan en zo... Het is allemaal niet gebeurd maar het is allemaal wel gezegd geweest.

C. FIJNAUT: En hoe verliep de aanhouding in uw geval?

R.: Bij mij was het niet zo bijzonder. Ze zijn een paar keer 's morgens bij mij aan de deur geweest terwijl ik nog in bed lag. Ze klopten aan de deur. Toen ik 'ja' zei, kwamen ze niet binnen, maar zijn ze terug weggegaan. Om 8 uur zijn ze nog eens teruggekomen en hebben ze weer geklopt. Ik zei weer 'ja', maar toen zeiden ze: 'We zijn van de BOB, wilt ge a.u.b. opendoen?' En toen zeiden ze: 'Wilt ge meekomen?' Ik zeg: 'En voor wat is het?' Omdat ik niet goed wist of ze eigenlijk iets hadden gevonden, want ze waren uiteindelijk de avond tevoren binnengevallen in een appartement waar ik toevallig was en waar 'gezocht' werd. Toen zeiden ze: 'Ja, ge weet goed genoeg waarom'. Toen heb ik me aangekleed en hebben ze me meegepakt.

C. FIJNAUT: Wanneer hebben ze je dan gezegd waarover het ging?

R.: Onderweg zeker, of toen ik daar was. Toen kwamen ze af van: 'En kende gij... of zo'. Ze waren allemaal daar die er de vorige avond bij waren geweest, maar ik kende die mensen helemaal niet.

Ph.: Om het rijtje rond te maken: ik ben niet aangehouden, ik ben zelf gegaan. Het is misschien stom, maar ja. Feit is dus dat ik na de feiten naar de politie gegaan ben. Daar is het een hele rompslomp geweest. In het begin heeft men mij heel keurig behandeld. Er is direct gerechtelijke politie bijgekomen, geen rijks-wacht. Maar op het ogenblik dat het parket compleet daar was, toen is een hoop miserie begonnen. In die zin dat men bv. een eerste ondervraging gedaan heeft waarbij ik mij helemaal moest uitkleden, naakt, naast het lijk van mijn slachtoffer. En ik durf te zeggen dat dit allesbehalve is. Ik heb ook 44 uur ononderbroken niet geslapen en ben van de ene ondervraging in de andere terechtgekomen. En na 44 uur dan vertelt ge alles wat men wil, of dat nu waar is of niet, dat is op dat ogenblik bijzaak. Na 44 uur vertelt ge heel veel, geloof mij gerust. Aanhouden? 'Kijk nu zijt ge aangehouden': dat zei men bij mij pas twee dagen nadien. Toen zei de onderzoeksrechter: 'Ge zijt aangehouden'. Maar ik denk dat voor de anderen het belangrijkste moment is wanneer men ze komt halen. In mijn geval ging het dus niet zo omdat ik zelf gegaan ben, maar uit de ervaring van anderen weet ik dat dat inderdaad hard moet zijn: men pikt U gewoon op, of men haalt U thuis weg. Dat is bij mij niet gebeurd, dus ik kan niet uit eigen ervaring spreken. Maar voor de anderen is dat zeker het moment van aanhouding. In mijn geval was de aanhouding eigenlijk een formaliteit. De onderzoeksrechter zei: 'Ge moet begrijpen dat ik U niet meer naar huis kan laten gaan'. Ik zei: 'Ja, oké'. Maar de aanhouding voor de meeste anderen is dus letterlijk de 'aanhouding': ge wordt aangehouden. Zoals men dat in rechterlijke termen zegt: gegrepen met de sterke arm der wet.

C. FIJNAUT: Wisten de anderen wanneer ze nu eigenlijk waren aangehouden?

P.: Als ge op het politiebureau komt beginnen ze met vragen te stellen. Ge weet goed wat er gebeurd is. Maar ergens hebt ge toch nog een idee van: 'misschien kan ik me eruit draaien, dan kan ik naar huis gaan'. In mijn geval wisten ze eerst nog niets. Ze hadden wel een vermoeden, zal ik zeggen, maar ze wisten nog niet wat er in feite van waar was, of ik het was of weet ik veel. Ik ben toen losgelaten. Uiteindelijk ben ik dan pas weer na acht dagen op het politiebureau gekomen. Daar hebben ze toen een aanhoudingsmandaat uitgeschreven, wat volgens mij niet wettelijk is. Ze moeten volgens mij eerst op het politiebureau zeggen: 'Daarvoor zijt ge aangehouden'. Zolang ze dat niet hebben gezegd, moeten ze U vrij laten lopen. En dat hebben ze bij mij niet gedaan.

J.: Ik ben officieus aangehouden op de ... januari, maar officieel de ... januari, omdat heel die ondervraging een dag in beslag heeft genomen. Dus voor mij was dat een dag. Nu kunt ge zeggen: 'Een dag op al die jaren, wat is dat?' Maar het is een dag. Een dag die mij onrechtmatig afgenomen is.

Recht op zwijgen is (niet) voldoende

C. FIJNAUT: In aansluiting op wat Ph. zojuist zei, wil ik U vragen of het belangrijk zou zijn dat, als men wordt aangehouden door de politie, deze dan zegt dat men niet hoeft te spreken? Is het misschien ooit tegen U gezegd dat U niet moest spreken? Dat men tegen U zei: 'Gij moogt zwijgen. Gij hebt het recht om te zwijgen. Maar wij zullen proberen U te ondervragen, dat is ons goed recht'.

Ph.: Ik moet zeggen, het is de eerste keer dat ik hoor, dat men recht heeft om te zwijgen. Dat wist ik niet. Verder vind ik dat het zeer zeker een goede zaak zou zijn wanneer een verdachte dat zou weten. Maar ik voor mij persoonlijk vind het nog veel belangrijker dat iemand bij zijn aanhouding de mogelijkheid zou hebben om met iemand te praten die niet behoort tot het gerechtelijk apparaat. Dat vind ik persoonlijk het belangrijkste. Het heeft een paar weken geduurd vooraleer ik dat uiteindelijk kon. Vergeet niet: het was de eerste keer in mijn leven dat ik iets tegenkwam. Dus ge kent van heel dat spul niks. Ik wist van niks. En ge wilt ergens praten, raad vragen, of wat dan ook, en dat kunt ge niet. Met wie ge ook praat: hij behoort altijd tot het gerechtelijk apparaat. En wat ge ook zegt, dat gaat, zoals wij dat noemen, 'naar binnen', dus naar de onderzoeksrechter of wie dan ook.

G.: Wanneer een ondervraging een tijdje bezig is, dan krijg je de indruk dat de persoon die ondervraagd wordt, niet zo belangrijk meer is, maar wel het feit. Dan willen ze iets te weten komen, gelijk wat het is. Die mannen zitten gereed om te typen. Die moeten iets weten. En dan kom ik terug op hetgeen Ph. net gezegd heeft. Dat ge op dien ogenblik iemand zou moeten hebben waartegen ge zoudt kunnen spreken. Dat ge kunt zeggen: 'Wat is er hier eigenlijk aan het gebeuren met mij?' Dat ge eens volledig uit de atmosfeer zoudt kunnen weggeraken. Want zij zeggen niks, zij laten alles in het vage, maar gij weet natuurlijk wel waar ze naartoe willen. Gijzelf zijt op dat moment niet meer belangrijk. Het belangrijkste is: we willen hier een bloemeke. We moeten hier een prestatie leveren. En de persoon telt niet meer mee.

R.: Op het moment dat ik daar aankwam, wist ik ook niet wat ik eigenlijk moest zeggen of kon zeggen, wat ik eigenlijk voor gevaar liep om een veroordeling te krijgen. En dan beginnen ze van: 'Ja, we weten dat allemaal, dat dat zo veel gebeurt', op zo'n manier dat ik eigenlijk dacht: 'Ik kan hier in vrijheid spreken'. Terwijl dat allemaal achteraf wordt genoteerd en dan nog helemaal anders dan ik eigenlijk had gezegd.

C. FIJNAUT: Maar wanneer de politie verplicht zou zijn om aan de verdachte te zeggen dat hij niet hoeft te spreken, zou dat dan niet betekenen dat het gerechtelijk onderzoek eigenlijk onmogelijk wordt?

J.: Ik denk dat dat in België geen probleem is: als gij zwijgt, dan wordt ge veroordeeld voor het zwaarste dat ze kunnen vinden. Zolang als gij zwijgt, wordt dat gezien als instemming, dus zijt gij schuldig. Elke verdachte is hier bijna verplicht om zich te verdedigen. En vanaf het moment dat gij U verdedigt, moet ge praten.

Anders wordt ge veroordeeld voor het zwaarste dat ze kunnen vinden. Neem nu, er gebeurt iets. Dan gaat men dat altijd heel zwart stellen, en dan is het aan U om dat witter te maken. Wat ook in de rechtszaal gebeurt. Men maakt het zo zwart mogelijk, en dan is het de advocaat die het wit moet wassen. En dat is in ons nadeel, want iedereen weet dat een advocaat betaald wordt om te liegen. Maar een officier van justitie: 'Die zegt toch niets dan de waarheid!'

C. FIJNAUT: Dus U meent dat het gewoon een loze formaliteit zou zijn?

J.: Daar hebt ge niks aan, integendeel.

P.: Hier in België moet ge kunnen zeggen dat ge onschuldig zijt. Ge moet kunnen bewijzen dat ge onschuldig bent. Het gerecht zal proberen te bewijzen dat gij schuldig bent. Als ge nu gaat zwijgen: wat dat gaat oplossen tegenover het gerecht? Ik sta er zeer sceptisch tegenover.

G.: Ik ben er voorstander van dat ze zouden zeggen dat ge recht op stilzwijgen hebt. En dat zou dan ook héél neutraal gesteld moeten worden. Ge zwijgt, en daarmee is de kous af. Dat moet dan niet slecht of goed geïnterpreteerd worden achteraf. Het is een feit dat ge hebt gezwegen. Het is aan hen om te bewijzen of ge al of niet iets gedaan hebt. Dat zou niet zo mogen worden geïnterpreteerd door de politie: 'Hij zwijgt, dus is hij schuldig'. Dat zou dat moeten inhouden. Dat zou er moeten bijkomen, bij dat stilzwijgen.

R.: Ik ga inderdaad akkoord met hem, maar in mijn geval denk ik dat ik er veel voordeel zou bij gehad hebben als ik had gezwegen. Omdat het enige wat er tegen mij gebruikt werd, hetgene was dat ik verklaard heb. En wat ik niet had hoeven te zeggen, b.v. dat ik vroeger ook al eens een keer had gerookt, had ik dat niet gezegd, dan had dat ook niet in mijn dossier gestaan en had ik ook niet veroordeeld kunnen worden daarvoor. Maar ik vind ook dat dit een speciaal geval is in het strafrecht, omdat ik er helemaal tegen ben dat het occasioneel gebruik van soft drugs zo wordt gestraft. Men moet toch een onderscheid maken tussen soft en hard drugs, en tussen veelvuldig gebruik en incidenteel gebruik.

Alleen hun uitleg wordt geacteerd

Ph.: Belangrijker dan het recht op stilzwijgen vind ik dat de onderzoeksrechter en al die anderen gewoon zouden noteren wat een verdachte zegt. En dat is wat bij mijn weten niet gebeurt. Het wordt niet geacteerd wat een verdachte zegt. Alleen hun uitleg wordt geacteerd. En toch vind ik dit veel belangrijker dan een recht op stilzwijgen of welk recht dan ook. Dat men ertoe zou kunnen komen om datgene te acteren en in de bundel op te nemen dat de verdachte verklaart.

J.: Aansluitend op Ph., dat men zou moeten opschrijven wat ge zegt, is er nog ergens een fundamenteel ding, nl. dat ge niet moogt lezen wat er opgeschreven is. Dus ge moet wel tekenen, maar ge moogt het zelf niet lezen. Het wordt U wel voorgelezen, maar in mijn geval is dan achteraf gebleken, dat er iets instond dat

ik nooit gezegd had. Maar het was een officier van justitie die dat voorgelezen had, dus dat was waar. Maar ik heb het zelf nooit mogen lezen. Ge moet het wel tekenen. Waarom dat ge het niet moogt lezen dat is onder andere omwille van de opmerkingen die men erbij schrijft. Daarom moogt ge het zelf niet lezen. En dat vind ik ergens wel een stuk boerebedrog. Dan zet men daar tussen haakjes 'maakt grimas' of 'lacht' of dit en dat. En het is inderdaad zo dat werkelijk alles in uw nadeel op papier wordt gezet. Als er iets in uw voordeel is, wordt er niet meer over geklapt. Bij mij b.v. een kwestie van intimidatie. Op een bepaald moment zegt die ondervrager: 'Gij gaat antwoorden, of wij zullen er hier eens ingaan!' Ik heb toen gewoon gezegd dat de eerste die dat zou durven, dat schrijfmachine op zijn bakkes zou krijgen. Toen was het direct helemaal afgelopen. Maar zoals ze zeggen: ge weet van toeten nog blazen. En laat ons zeggen, eentje vraagt iets en ge antwoordt iets dat er helemaal geen verband mee houdt, maar toch schrijven ze op: 'Lacht om een mop', of zo, om het voor te stellen alsof gij geen gevoelens hebt, dat dat gewoon allemaal buiten U om gaat. Als gij dat achteraf allemaal leest, dan zegt ge: hoe is dat mogelijk? Dat die mensen willens en wetens zo'n dingen op papier zetten?

Gewoon iemand om mee te praten

C. FIJNAUT: Ik zou nog eens terug willen komen op wat hiervoor is gezegd over de noodzakelijk of wenselijkheid van de aanwezigheid van iemand die niks te maken heeft met de politie of met de justitie, maar met wie je gewoon eens kunt spreken over wat u overkomen is, zowel over de feiten als ook over wat er met u gebeurt bij de politie en bij de justitie.

Ph.: Ik vind dat heel noodzakelijk. Nu is de situatie zo. Een man komt in een verhoorsituatie terecht. Die krijgt een hele hoop mensen om zich heen, steeds met vragen. Ik spreek voor mezelf, in mijn geval. Ik was schuldig, oké, maar wat ge ook zegt, wordt steeds anders uitgelegd, wordt veranderd, wordt omgedraaid. Er gebeurt van alles mee, behalve wat het eigenlijk moet zijn. En op dat ogenblik komt ge werkelijk in een noodsituatie terecht en hebt ge behoefte aan iemand om mee te kunnen praten, die niet direct alles verdraait wat ge zegt, die dat niet direct gaat voorleggen aan alle mogelijke gerechtelijke instanties, maar gewoon iemand om mee te praten, een gewoon iemand om mee te praten.

P.: Dat praten met iemand vind ik wel goed, maar dat vind ik ook erg persoonlijk, erg individueel. Voor de een zal dat misschien veel noodzakelijker zijn dan voor een ander. Als ge voor een klein diefstalletje wordt opgepakt, dan hebt ge daar volgens mij niet zo'n morele problemen mee dan wanneer ge voor een veel erger geval wordt aangehouden. En dan kan ik me wel inbeelden dat er mensen de nood gaan voelen om daarover met iemand te praten, los van alles. Maar als het over een klein feit gaat, iets heel miniem, dan weet ik het niet.

J.: Kijk, als men in een geval als het mijne aangehouden wordt, dan wordt men op secreet gezet. Ge moogt niemand zien, ge krijgt geen brieven, ge moogt zelfs geen dagblad lezen. Dan zou het inderdaad nuttig zijn dat ge met iemand kunt

praten. Als ge aangehouden wordt voor moord en als ge die dan nog gedaan hebt ook, dan ligt ge overhoop met uzelf, met uw opvoeding, met uw omgeving, met alles, met iedereen. Gewoon: ge weet niet wat er gebeurt. De dag voor de feiten waart ge nog een persoon zoals iedereen die langs de straat loopt, en nu zijt gij een moordenaar, t.t.z. alles wat gij daarover gelezen hebt, wat men U geleerd heeft. En dan is het niet gemakkelijk om nog voort te leven met uzelf. Hebt ge geluk, dan heb je een aalmoezenier of een morele consulent of zo, waar ge dat mee kunt bepraten, maar in de meeste gevallen, in de kleine huizen, zoals wij de doorgangsgevangenissen en arresthuizen noemen, zijn mijn ervaringen er niet zo best mee. Als ge dan naar Centraal gaat, dan ligt dat iets beter, gewoon omdat dat allemaal dergelijke gevallen zijn. Maar in de kleine huizen, daar komen ze zo iets niet alle dagen tegen, en dan weet die man dikwijls zelf niet wat hij ermee aan moet. Die heeft dikwijls rare reacties... en daar hebt ge ook niets aan.

G.: Ik zou willen zeggen dat het belangrijk is dat ge met iemand praat die U zou kunnen zeggen welke de draagwijdte van uw woorden is. Nu legt ge een verklaring af waarvan ge zelf de draagwijdte niet kent. De aangewezen persoon is iemand die op de hoogte is van rechtszaken, maar die niet met de zaak zelf te maken heeft. Die je wegwijs kan maken in het onderzoek. Dat ge juist die woorden zegt die ge moet zeggen. Ge moet uw geval niet zwaarder maken en niet lichter maken. Dat ge de draagwijdte kent van uw woorden, die op papier gezet worden. Dat is belangrijk.

De advocaat bij de verhoren: ten koste van de verdachte?

C. FIJNAUT: Dan kom je toch eigenlijk uit bij de advocaat. Zou die de verhoren moeten kunnen bijwonen?

J.: Dat zou inderdaad wenselijk zijn. Maar volgens mij zit er meer in die vraag want ge hebt twee soorten advocaten: ge hebt gekende advocaten of ge kunt een pro deo krijgen. Met die pro deo, daar kunt ge eigenlijk niet zoveel mee doen, want van de gang van zaken, daar weet die eigenlijk maar zoveel van als gij. Het is de eerste keer dat die daar staat en dat die zo'n geval te behandelen krijgt, dus die weet er ook niks van. Met een bekende advocaat komen we al stillekesaan in de klassejustitie terecht. In mijn tijd heb ik er een paar gevraagd, maar dat had mij direct 150.000 fr. gekost. Om te beginnen, als provisie. Ik kon dat niet betalen, dus ik heb twee pro deo's gehad. ik wil die mensen niet afbreken maar ik denk dat ik me zeker en vast even goed zelf had kunnen verdedigen als die advocaten gedaan hebben.

Ph.: Ik wil inpikken op wat J. zegt. Dat is heel juist. Een advocaat bij de verhoren vind ik magnifiek. Maar nu moet ge het eens praktisch bekijken. Wij zijn ongeveer 5 maanden elke dag ondervraagd. Neem nu dat ge een advocaat daarbij vraagt. Ik durf er niet aan denken: wat gaat dat kosten? Ik heb aan mijn advocaat die ik, laten we zeggen, pakweg een keer of 6 gezien heb, en die ook op het Assisenhof was, 100.000 fr. moeten betalen. Ik had die niet, maar gelukkig had ik nog een beetje steun, dus die som is betaald. Maar welke mens zou dat volgens het

Belgisch systeem - ik heb niets tegen advocaten, verre van, maar ik heb er ook niets voor - tegenwoordig nog kunnen betalen? Ik begrijp dat die advocaat ook moet leven. En als die meneer alle dagen moet komen om een verhoor van een paar uur bij te wonen, dan is het normaal dat die meneer of die mevrouw vergoed wordt. Dat vind ik heel logisch, maar dat is voor een doorsnee mens gewoon niet betaalbaar. Dan komen we bij, wat J. zei, bij de pro deo. In alle respect, die mensen moeten het vak leren, absoluut, maar dan niet ten koste van een verdachte of een beklaagde als het mogelijk is!

C. FIJNAUT: Wie wil hier nog iets aan toevoegen?

P.: De eerste keer dat ik werd aangehouden, had ik wel een advocaat kunnen gebruiken, omdat ik toen helemaal niets van die zaken wist. De tweede keer kon ik op mijn eigen benen staan, zal ik maar zeggen. Daarom stel ik mij de vraag: advocaat bij de aanhouding...? advocaat bij het verhoor...? Ik vind het even goed wanneer ge dan een persoon zoudt kunnen contacteren die helemaal los van dit alles staat, waar ge gewoon mee kunt praten. Die gewoon tegen U zegt: dat en dat kan gebeuren... en los het verder maar zelf op... Waarom die advocaten...? De tweede keer op het politiebureau voelde ik helemaal niet de behoefte aan een advocaat. Omdat ik toen al wist hoe het in elkaar zat.

R.: Ik denk dat het vooral vóór het verhoor van belang is dat ge weet wat uw rechten en uw plichten zijn. Als men die zou zeggen voordat het verhoor begint, dan was het ook niet zo noodzakelijk, dat er een advocaat bij was.

Dan zou de advocaat wel recht van spreken moeten hebben

C. FIJNAUT: Over de aanwezigheid van de advocaat bij het verhoor zijn de meningen dus wat verdeeld. Maar kan het ook op andere momenten niet heel erg belangrijk zijn dat er een derde is die gade slaat wat er gebeurt b.v. bij reconstructie, bij huiszoeking, bij fouillering? Iemand die als het ware namens U bekijkt of wat daar gebeurt op een behoorlijke, rechtvaardige manier gebeurt.

Ph.: Dat zou heel nuttig zijn, ontzettend nuttig, maar dan moet die advocaat ook recht van spreken hebben. Wanneer die daar maar bijstaat om, ja, om te zien hoe het verloopt, dan is het nutteloos. Hij moet recht van spreken hebben, en niet alleen tegenover zijn cliënt maar ook tegenover het gehele gerechtelijke apparaat, ter verdediging van zijn klant.

C. FIJNAUT: Zou die het recht moeten hebben om bijkomende maatregelen te vragen, of om bepaalde maatregelen stil te kunnen leggen? En zou dit in uw geval ertoe hebben geleid dat uw zaak, uw dossier, er heel anders zou hebben uitgezien?

Ph.: Uiteraard. Dan zou het ook zo zijn dat wij met een dossier voor de rechtbank komen dat waarheidsgetrouw is. Want nu gaat het zo: u legt een bepaalde verkla-

ring af, u zegt zoals het is. Dan zegt de onderzoeksrechter, omdat dat niet in zijn optiek past, 'neen, dat kan niet', en begint een heel andere verklaring af te steken die dan ook geacteerd wordt. Want wat u zegt dat wordt gewoon niet genoteerd. En dan kunt ge in het begin zeggen: 'Ik teken dat niet'. Dat kunt ge. Maar dan blijven ze daarover doorzagen, desnoods dagen, weken aan een stuk, totdat het u tegen steekt, en dan tekent ge toch. Wanneer daar nu een advocaat bij zou zijn, dan zou die moeten kunnen zeggen: 'Een ogenblikje dat is wat mijn cliënt verklaart, en dat is het wat zal geacteerd worden'. Nu zijn wat men verklaart en wat geacteerd wordt, twee totaal verschillende zaken.

P.: Eerst en vooral wil ik toch beklemtonen dat er kennelijk een groot verschil tussen de rechtbanken bestaat. Wat Ph. zegt heb ik nooit zo meegemaakt. Ik heb wel een huiszoeking gehad en, ja, toen zou het wel effectief zijn geweest dat er een advocaat bij was geweest die zou hebben kunnen zeggen: 'Dat vind ik niet goed en dat vind ik niet goed, of dat moet beter bekeken worden'. Daar ben ik mee akkoord.

G.: Ja, in mijn geval zou ik willen zeggen: moest er een advocaat bij geweest zijn, dan zou die zaak helemaal anders verlopen zijn.

C. FIJNAUT: Hoezo?

G.: Wel ik denk dat die advocaat me beter zou ingelicht hebben over wat me te wachten stond. Want ik dacht ergens slim te zijn en ik ben in feite heel dom geweest. En ja, dat hebben ze uitgespeeld, in mijn nadeel natuurlijk. Ze spelen nooit iets uit in je voordeel.

C. FIJNAUT: Heeft de politie bij u ook huiszoeking gedaan?

G.: Huiszoeking hebben ze gedaan, ja.

C. FIJNAUT: Als daar nu een advocaat bij was geweest, zou dan uw zaak beter tot zijn recht zijn gekomen?

G.: Ik denk van wel ja. Maar het is vooral erg belangrijk dat een advocaat u voorlicht over wat er eigenlijk gaande is en wat er kan gebeuren, zodat ge u wel tweemaal zult bedenken vooraleer ge spreekt.

R.: Ik weet niet zeker of dat iets zou veranderd hebben als die advocaat er bij was geweest. In ieder geval weet ik dat, als mijn verklaring anders was geweest en ik had geweten wat de gevolgen waren van wat ik zei, dat de zaak anders gelopen zou zijn.

Zorg voor de naastbestaanden van daders en slachtoffers

C. FIJNAUT: Die advocaat heeft vooral te maken met uw eigen persoon en uw eigen omstandigheden. Maar er is ook de kring van mensen waaruit u bij aan-

houding zomaar wordt weggeplukt. Die achter blijft. Welnu, de vraag ligt toch voor de hand of er geen instanties zouden moeten zijn die zich in overleg met u zouden bekommeren om het lot van diegenen uit wier midden u bent weggehaald.

J.: Wel kijk, als ge aangehouden wordt en, zoals in mijn geval, schuldig zijt, dan zit ge tussen vier muren. De buitenwereld kunt ge laten verdwijnen. Maar uw familieleden, die leven buiten, en betalen mee voor uw misdrijf, dikwijls heel zwaar zelfs. Dat ligt niet aan het gerechtelijk apparaat, dat ligt gewoon aan de mentaliteit van de mensen. Ik ken inderdaad gevallen van vrouw en kinderen, die zijn moeten verhuizen ofschoon ze helemaal in de zaak niets te zien hadden. Toch worden die gestraft, en voor jaren. Vrouw en kinderen blijven achter, en dan....? Die kinderen groeien ergens op met de misdaad van hun vader. Dat is eigenlijk allemaal zo netjes niet. Want ge hebt heel veel tijd om te denken. En als ge u dat allemaal realiseert, dan is dat veel harder als heel het proces dat ge later krijgt. En daar kunt ge gewoon niets aan doen. En niemand, niemand die er wat aan doet. Ik zou bijna zeggen: iedereen, die u gekend heeft, laat u niet vallen als een steen, maar toch, hé, ze houden de nodige reserve, want ze moesten eens zeggen van: 'Ja, maar hé: hij heeft hem goed gekend, ze zijn altijd bevriend geweest, het zal wel van dezelfde soort zijn zeker'.

Ph.: Ik beaam volledig wat J. zegt. Dat is namelijk heel juist: wij zijn schuldigen, we waren dader. Dat wij dus gestraft en in de gevangenis opgesloten worden, nog tot daaraan toe. Maar de maatschappij is zo ingesteld dat zij dergelijke mensen, en dan bedoel ik hiermee: onze naastbestaanden, dat zij die mensen enorm zwaar valt, zelfs aanvalt. En dat vind ik persoonlijk allesbehalve keurig. B.v., ik had op het ogenblik van de feiten een zoontje van zeven jaar. Die is direct van school moeten veranderen. Bovendien mocht ie bij een hele hoop mensen, waar hij kameraadjes had, niet meer binnen. De houding van dergelijke mensen vind ik veel meer moordend dan dat wat ikzelf gedaan heb. Mensen die zich op een dergelijke manier opstellen, zijn de naam 'mens' gewoon niet meer waardig, veel minder dan ik, al ben ik dan een moordenaar. De mentaliteit van de mensen buiten is misdadig tegenover de naastbestaanden. En daarom zou het misschien wel nuttig zijn wanneer er ... ergens een instantie, iemand, iets zou zijn die zich bezighoudt met onze naastbestaanden, maar - en het klinkt misschien gek van mijn kant - ook met de naastbestaanden van ons slachtoffer.

R.: Bij mijn ouders thuis hebben ze twee keer huiszoeking gedaan. Ene keer op de dag zelf. Ik wilde dat niet graag hebben, maar ze hebben mij daar niets over gevraagd. Die mensen hebben daar toch niets mee te maken. En dan hebben ze, zonder dat ik dat wist, een half jaar later nog eens een huiszoeking gedaan en mijn ouders daarmee lastig gevallen, terwijl ze daar eigenlijk niets mee te zien hebben. Dat was voor hen echt wel een probleem in zo'n kleine gemeente waar iedereen weet wat iedereen doet. Terwijl ik bijna nooit thuis was, alleen maar in de weekends of zo.... Hier komt bij dat ik meerderjarig ben.

C. FIJNAUT: Ph. sprak zojuist over de naastbestaanden van de slachtoffers. Ik wilde vooral jullie, Ph, en J., vragen hoe jullie zelf hebt ervaren in welke mate het

mogelijk was, om ten aanzien van de naastbestaanden van de slachtoffers iets te doen, iets recht te zetten, iets toe te lichten, iets uit te leggen?

Ph.: Ik had als dader wel degelijk iets willen rechtzetten, t.o.v. de naastbestaanden van mijn slachtoffer. Maar dat is onmogelijk. Waarom? Het minste wat ge ook doet, wordt door het gerechtelijk apparaat - want ge kunt niets doen zonder hen - uitgelegd als comédie, als beïnvloeding, als wat dan ook, maar steeds in uw nadeel. Wanneer ge b.v. zegt: 'Ik zou naar die mensen willen schrijven en trachten uiteen te zetten wat er gebeurd is'. Doe dat nooit, als beklagde, doe dat nooit, want dat kost u minstens 5 jaar. Want men legt dat uit als comédie. Men legt dat uit alsof ge daar een poging doet om u wit te wassen. Men zegt u dat ook zo. Dus wat doet ge: ge doet niks. Resultaat: in België zegt men: 'En de dader bekommert zich niet om zijn slachtoffer'. Dat is juist, die bekommert zich niet, maar hij kan niet, hij mag niet. Want het minste dat ge doet, kost u 5 jaar. Dat wordt op uw proces in het lang en in het breed uiteengezet. Daarom is het voor ons gewoon onmogelijk wat dan ook te doen voor het slachtoffer of voor de naastbestaanden van het slachtoffer! Dat de naastbestaanden van uw slachtoffer ook alleen staan, dat heb ik daarjuist ook gezegd. Dat is heel juist. Voor de mensen zou ook iets moeten gebeuren. Zij zitten in dezelfde boot als onze naastbestaanden. Ze zijn allebei iemand kwijt. Goed, de dader leeft in ons geval nog! Oké. Maar is die het beste of het slechtste af? Dat is een andere vraag.

J.: Het is inderdaad zo dat er de laatste jaren meer en meer enquêtes, paperassen en weet ik veel, opgesteld worden voor de dader, en dat er heel weinig voor de slachtoffers of de familie van de slachtoffers gebeurt. Die worden na het proces eigenlijk volledig vergeten. Maar wij van onzentwege kunnen daar inderdaad heel weinig aan doen. Nu zijn de gevallen ook nog altijd verschillend. Persoonlijk ben ik veroordeeld tot 20.000 fr. morele schade. Die wil ik gerust betalen, maar ik ben ook veroordeeld tot 16.000 fr. voor de begrafenis van de betrokkene, en die wil ik niet betalen. Gewoon omdat ik er wegens zijn onhebbelijkheden en omwille van mijn leven nog altijd geen spijt heb van wat ik heb gedaan. Volgens mij heeft hij dat volkomen verdiend.

C. FIJNAUT: Waren er in jullie gevallen ook slachtoffers?

P.: Mijn slachtoffers waren vertegenwoordigd op de rechtbank via advocaten die zich burgerlijke partij stelden. Ik heb die burgerlijke partijen vergoed. Tegenover mijn slachtoffers ben ik in het reine. Dus moet ik me er verder geen bedenkingen over maken.

G.: In mijn geval waren er geen slachtoffers. Dus dat was geen probleem.

C. FIJNAUT: En in uw geval?

R.: Nee.

Leuven, 11 december 1981.